

Lefekvés előtt

– Nem mész ki holnap a szőlőbe? – csak éppen hogy megemlítse, bizonytalanul hangzott a kérdés lefekvés előtt. Érezte, hogy valami gorombaság következne, hát hallgatott, mintha azt mondta volna „jó éjszakát, aludj jól.” A térti száján valóban ott ült a dühös válasz, de ő is hallgatott. Ha most úgy istenigazában megmondja a véleményét, abból csetepaté lesz. Jobb békességben élni.

Beidegzett mozdulatokkal vetette az ágyát.

A kérdés, mint ablaküvegek közé szorult légy zöngése, a fülében maradt. Mi az öregüristenért hajtja ez az asszony? Két teljes hete van a szabadságból. Permetezni nem kell, a szemek szépen fejlődnek. Minek azt folyton dédelgetni, mint egy beteg gyereket? Vagy talán...? De ezt a gondolatot elhessegette. Neki? Ugyan! Bár sose lehet tudni! Egész nap ott áll a pult mögött. „Más valamit? Mit tetszik még parancsolni?” Méri a kenyeret, a tejet, adja a kalácsot, a süteményt, beváltja az üvegeket. Délutánra zsibog a talpa, dagadt a bokája. És most: „Nem mész ki holnap a szőlőbe?” A nyavalya ott törné ki azt a szőlőt is. Nem elég nap mint nap fel-lepakolni arról a rohadt kocsirol, zötykölődni a sofőr mellett napszámra, igyekezni a boltok előtt a pakolással, s aztán hajts még, mert kifutnak az időből, ma még ezt le kell szállítani, délután 5 óra van, 56 km a kerekek előtt, és idejében vissza is kellene érni.

Nem érti ezt az asszonyt. 15 éve élnek egymás mellett, és nem tudja mi hajtja, mi űzi, mert nemcsak őt noszogtatja, saját magát is. Előbb a ház, a berendezés. No jó, hát ez kell, ezért ő is hajtott, mint az úristen. Aztán a szőlő, a vityiló, most meg kocsirol akarja rázatni a fenekét vénségére. Az eszébe

sem jutna, hogy egyszer belegebed ebbe a baromi munkába, más munka után kéne nézni, ezt nem lehet a végtelenségig bírni. Bezzeg tavaly, amikor megroppant a dereka, akkor be volt tojva, no de a pénz... Hát hol keres ő meg ennyit? „Gondolj a családra! Más bezzeg...” De hányszor gondolt! Majd vénségére mehet sepregetni, vagy éjjeliőrnek. Hány alkalom volt rá, hogy tanuljon valamilyen szakmát. De hát a pénz! És lassan megöregszik.

Amikor a pizsamakabátját felemelte az esti csöndességben, belülről visszhangzott a kérdés. „Nem mész ki holnap a szőlőbe?” Utána csönd, nagy-nagy csönd. Reménytelenül, egyedül érezte magát. Míg utazott, dolgozott, csak a közvetlen következő dolog érdekelt. Ez a kikökenés idegesítette, megdöbbenetette, most végre pihenhetne és gondolkoznia kell. Ugyanazok a beidegzett mozdulatok naponta több ezerszer. Mire hazaér, dög fáradt, húzza az ágy, a tv-adáson elalszik. A két srácot időnként megpofozza, hogy el ne felejték ki az apjuk, de ezt is csak kényszerből teszi. „Üssed őket, mert igen elkanászosodtak! Nem hallgatnak már az anyjukra sem!” Mit tud erről a két srácról? Az anyjuk gondja. Ő van velük többet. És mit tud erről az asszonyról? Nagyritkán összebújnak az ágyban kötelességszerűen, unalomból. És tudja hogy az asszony is unja már, most pontosan visszaemlékszik az álomból felébresztett „na gyere” mondataira. Még ahhoz is gyávák, hogy bevallják egymásnak az igazat. Nem kellett volna elvenni ezt az asszonyt. De a falu szája, s a szegény! És élnek egymás mellett, mint két, törzsével egymás mellé nőtt fa, egymást kikezdve, kiszáradva. Hát mi hajtja ezt az asszonyt?!

Begombolta a pizsama utolsó gombját is, átvillant az agyán: meg kéne simogatni, vele is beszélni erről. És megint tisztán hallotta belülről az unott kérdést, de csak a nehéz hortyogásnak válaszolhatott:

– Nem!

Bartha László

Vereb Mari negyven pengője

A csendőrök végigsétáltak a falun. Feltűzött szuronnyal lépkedtek, a biciklit maguk mellett tolták. Bementek a Közön, át a temetőnek, a patak mellett ki a kocsmá elé, majd a kastélynak kanyarodtak. A falubelieket idegesítette kémlelő tekintetük. Azelőtt is jártak erre, egy héten legalább egyszer, vasárnap délután, ha valami multság volt, a legények miatt. A kövesdi Mihály napi vásár óta meg mindennap. Híre járt, hogy a kövesdi vásárban Vereb Mari kiabált valamit, azért ez a nagy sétálás.

Hogy mi történt, ma már nem lehet pontosan megállapítani. A sok „így mondják”, „Vizi Erzsébet beszélte”, „keresztanyám látta, mert ott vót, nagyot hall szegény” bevezető mondatok után lassan kerekedik a történet. Emlékezik az esetre, sokáig lázban tartotta a falut. Vereb Marinak nagy híre volt akkor. Meg az ikreknek.

Tíz gyereke született Vereb Marinak, kétszer iker. Már hét gyerek nőtte ki a viganót, amikor ezek jöttek. Május végén betegedett le Mari, a nagy melegek előtt, s úgy gondolta, nyáron, legalábbis a végén elmehet valami munkára. Az ura falubelínél cselédeskedett, majdhogynem rokonnál. Sokat dolgozott, de volt is rajta áldás. Apósának félhely földje volt, mai számítás szerint lehetett vagy nyolc hold, de a kocsmára ment. Mégis elvette Marit, a jóformájú, beszédes lányt, aki úgy dolgozott, mint senki más a faluban. Megvoltak együtt, haladtak is lassan, de ahogy jöttek a gyerekek sorra, egyre nehezebb lett. Munka is kevesebb akadt, Gali Nagy Mihály eleresztette a cselédeket, ahogy letelt róla a bíróság, maga dolgozott a családjával. Árvai Imre is megélhetés után nézett. Először elment Hatvanba, a cukorgyárba, a másik év már Németországban találta, oda szegődött a falubeliekkal summás-

nak. Keveset hozott az esztendő, Marinak se ütött be a répa a kassai püspökség földjén.

– Mari sokat szenvedett akkor. Azé kiabált a kövesdi vásáron. A gyerekei miatt. Az ikrek miatt. Meg Mari olyan, hogy nem hagyja az igazát. Nekünk fődünk is vót, mégiscsak rántást ettünk lisztlággal, arra is két napig jártunk rá. Meg babot. Jaj, de sok sovány babot ettem életemben! Anyósom görhét süttött, de cukrot se tett bele. Monta, majd ha áll, édesedik. Bizony nem édesedett az, csak száradt! Láttam, náluk vótam, mikor az apjuk hazagyött, a tarisznyából hideg sültkrumplit szedtek elő a gyerekek, meg szalonnabört. Úgy ették, majd megfulladtak.

Egyszuszra mondta el szíves kísérem, a hetven éves Erzsébet néni. Leírtam, csak a magam eligazítására tettem pontot, felkiáltójelet.

– Árvai Imrét hiába keresi. Meghalt. A bíró, Gali Nagy Mihály él még, tán kilencvenkét éves. A szeme gyenge, nem lát vele, de most is éles eszé. Itt lakik nem messze, a község házával szemben. – igazitanak útba.

A fél falu kőműves. Új házak, átépítve majd mind. Kedvelik a végig üveges tornácot, a palatetőt, meg a beton kerítésoszlopokat, amelyekre csempéket tesznek, színeseket. Nem láttam egytömegben ennyi drótot, hálót.

– Jaj, lelkem, van itt egy nagyon rendes ember, Kovács János. Fiatal, de szerencsétlenül járt, rokkant lett a lába. Esztergályos a tanult szakmája, de csak faesztergát tudott csinálni magának. Ő fonja ezeket a hálókat. A motort vette, a dróthajtót maga csinálta. A bíróék kerítése is az ő dróttja. – Így igazodom ki segítséggel a faluban.

– A ikreket kérdezi? Jól emlékszek rá. – Kissé fátyolos hangon mondja Gali Nagy Mihály, az öregek rezdülő-lengő beszédével, a világtalanok megfontoltságával, figyelmével.

– Imre akkor nálam vót cseléd. Nagyon jó munkás, szorgalmas. Nem ivós, rendes ember. A felesége, Mari is tán két évig járt hozzám, meg az öcsémhez, Ferenchez. Sirt, zokogott Mari, panaszkodott az egész falunak. Mikor az ikrek meglettek, be kellett mutatni a templomba. Nem maradhatott

el. Meg kell keresztelni, nálunk így mondják, be kell mutatni. Minden gyerek után 50 fillért kellett fizetni, tehát Marinak 1 pengőt, az ikrekért. Nem került azoknak akkor egy fillérjük se, Imre éppen munka után szaladgált. Elvitték a gyerekeket a templomba, a kanonok megállapodott öregember vót. Sok pénze lehetett, fősvénynek mondták. Megnyugodott, hogy nem kapott 1 pengőt, de másnap a harangozóval má üzent. Nem volt templomos egyik se. Imre különösen nem. Mikor harmadszor üzent a kanonok úr, maga ment el. Nagyon dúlt lehetett, mondják, még a kalap is rosszul állt a fején. Többen látták, hogy nagyokat lépett, mikor ment a parókiára, de biztosat senki nem tud, mi történt.

– A feleségem figyelte a kapun keresztül, hogy nagy egyetértéssel búcsúzkodtak a tornácon, a kanonok úr kezét is nyújtott, Imre meg zsebetett kézzel, laposakat lépve igyekezett haza. Senki nem merte megkérdezni mit beszéltek, Imrét úgys kevés beszédűnek ismerték a faluba – toldja meg Gali Nagy Mihály.

Vereb Mari szívesen emlékezik a történetre. Az uráról szeretettel beszél, büszkén. Bikás volt utoljára, ötvenben halt el.

– Tudta az egész falu, hogy dolgos ember Imre, mégis a szájukra vettek bennünket. Azok, akiknek egy-egy nyavalyás gyereke mászkált a nagy udvaron. Azok vótak a fáradtak, derékfájósak. Mer tönkretették magukat. Nem akartak gyereket.

– Imre akkor öt pengőt kapott a kanonok úrtól. Mondta, másba is segít, mennyek át, majd megbeszéljük. Velem. Mink úgy gondoltuk, vagy vissza akarja a pénzt, vagy valami csinálanságba töri a fejét. Öreg vót végig. Nem azé mondom, de én rendes asszony vótam, most meg má megint megmondánám magának hogy-mint, de valami lelkifurdalása lehetett miattunk, oszt segített. Kérvényt irt a Nagyméltóságú Asszonynak, hogy asszonya ő karácsonyra mindég ad ajándékot meg segélyt az ikreknek, ha nyomorultak. Be is írta szépen a nevüket, csak el kellett vinni a postára, feladni ajánlva. Mink nem hittünk benne.

Telt-múlt az idő, eccer csak üzen a kanonok úr, tavasszal. Koratavasszal. Dehogy, karácsony előtt. Tavasszal. Ordít nekem, hogy így hálálom meg a sok pénz neki, amibe segített, tudta eddig is, hogy nem ismerjük a keresztényi szeretet. Én meg csak hallgattam, oszt nemsókára elkezdtem a rivást. Megesküdtem, hogy nem kaptam pénzt, de nem hitte, elzavart. Rítottam hazafelé végig, oszt leültem itt a Közné a töcikre. Látták, tudták hogy bajom van, senki nem szólt hozzám. A kisbíró levelet hordott, odafordult. Akkor eszméltem, megkérdeztem, karácsony környékén hozott-e nekem levelet vagy pénzt. – Hoztam – mondja, negyven pengőt, sok pénz vót, megkérdeztem Árvai Imrét, hogy az övé e? Azt mondta, az övé. Pest-rő gyött – így nekem Csordás Jani, a kisbíró.

Az udvaron ülünk, a hátsó szobából hozott egyenes hátú székeken, forgatjuk Vereb Mari esetét. Korabeli asszonyok gyűlnek, boltból hazafelé, hónuk alatt kenyér, kezükben szatyor. Allnak, le nem ülnének. Mindenki siet, persze a beszéd egy órára így is kikerekedik.

– Tuggya, sok Árvai Imre van a faluba. A Csontos Árvai, Bajusz, Parti, Filip, még elsorolni se tudom. Imre mind – fűzi a végzőhöz a magáét a parti szomszédasszony.

– Ez meg, aki a pénzt felvette, a Kupec Árvai. Kupec vót, kereskedett. Ki hitte vóna, hogy nem az övé a pénz.

– Bement Csordás Jani a község házára, megnézte a könyvbe. Negyven pengő gyött nekem, meg ajánlott levelet, át vót véve a Kupec Árvai által.

Megkönnyebbül, nyugodtabb lesz Vereb Mari, ahogy ezt kimondja. Újra átélte az izgalmakat, a gyanúsítást, hogy eltagadta a pénzt, meg azt, hogy hálátlannak mondták. Akkor talán nem úgy csinálta, de valami belső parancsra indul az emlékezet, megint a kanonok kalapja tűnik fel. Hiába, először őt kellett meggyőzni az igazáról, menteni kellett a becsületét. Meg az uráét is.

– Megvan má, hogy ki vette fel a pénzt! – Ott termettem, szaladtam, lihegtem is a kanonok úr egészen megijedt, nyugtatott. Elmondta neki. Nem akarta elhinni, mondta is, hogy az az Árvai nem lehet, mer az rendes ember, meg különösen

ha level is vót vele, szóval nem lehet. Én meg csak győzködtem. Másnap a kisbíró is tanusította.

– Akkor má Marira mindenfélét mondtak, csak jót nem. Hogy kódu, meg hogy rátáttya a száját a máséra. Honnan lenne neki negyven pengője, kitől kapná? Mit adott el? Ha csak a gyerekeit el nem adja, van egy kosárral! Én a pénzről nem tudtam, de haragudtam, mer a gyerekeket is szidták. Nekem is vót – mennyi is? – akkor éppen hét, mint Marinak. – Csípőre tett kézzel beszél, előrehajolva, a hosszúkosarat letette a földre. Csontkeretes szemüvege megvillan.

– Az én urammal cimborák vótak, együtt dolgoztak, Németországba is együtt vótak. Két jóember, Isten nyugosztalja őket!

– A negyven pengőt nem is bántam. Kellett vóna, de csakugyan hátha nem az enyém. De az ajánlott levelet mindenáron a kezembe akartam kapni. A Főméltóságú Asszonytól gyött, a Kabinetirodától. Így mondta Csordás Jancsi, be vót írva a könyvbe. Az asszony a Kupec Árvai félrefarú felesége, olyan vót mindég, mint akit az Isten nem segít, úgy mondta, hogy széttépték a gyerekek a levelet. Én oszt hordtam végig a falun a bajomat, emlegettem, hogy feljelentem. Mígnem a kanonok úr megént üzent. Kapom magam, megyek, leültem a tornácon, oszt csak mondja: a legszebb a békesség, meg hogy nem szabad haragot táplálni a szívünkbe. Bántani meg nem lehet senkit, szóval se, tettel se, gondolattal se. Biztos a fülbe jutott, hogy megráztam a ferdefarún a szoknyát.

– Mindég védte a gyerekeit – szól hivatali tárgyilagossággal a volt bíró. Az asszonyi zsémbeskedést metsző logikával szedi rendbe, mintha csak a kötekedő, bicskát nyitogató legényeket parancsolná haza a mulatságból. Védte. Kiabáltak utána, követték a falu gyerekei, kérdezték: „Mari, hány a malac?” Zörgettek az ablakon, szomszédja se vót, az ura meg elszegődött. Elment oszt Mari Kövesdre a Mihály napi vásárra, kartoné, edényé, miegymásé, a cserepesek mellett látta meg a Kupec Árvai feleséget, búzát árult. Összeakadtak. Mari tolvajnak, hazugnak kiáltotta, elmondta mindenkinek. Azt is kiabálta, hogy majd ő ír a Főméltóságú Asszonynak, mer az a szegényeket pártfogolja, nem a hazugokat. Osztóztak, mire két csendőr odament, kérdezték, kinek mi baja a Főméltóságú Asszonnyal. Hát úgye a kormányzó Horthy Miklós felesége vót, mindgyá lecsendesítették őket. Másnap reggel má ki is gyöttek a csendőrök.

– Rögtön meglett a level, az ajánlott level. Azt írta Kabinetiroda, hogy a Főméltóságú Asszony minden hónapba negyven pengőt küld az iroda által az ikreknek. Ők kapták is híven. – Könnyes lesz Mari szeme.

– Csúfolták, szidták Marit is, meg az urát is, különösen aztán, hogy igazok lett. Még a pap se köszönt vissza. Naphosszat énekelték a gyerekek, „Kódu sok szegénye, tehenszar az ebédgye!” Meg „Kéne neked bankó, mint cigánynak a vak ló!”

– Mikor az én Imrém elékerült, a jegyző úr beszélt vele. Dicsérte, hogy szorgalmas, munkás ember. Nem szégyelli, hogy a falu a szájára veszi? Igaz magyar ember nem él kegyelem-ből. Alamizsnából. Imre rettenetesen káromkodott. Hogy neki nem kell, inkább éhen döglök, de ezt már nem bírja. Másik tavaszon úgy látszott könnyebb lesz, szólt a jegyzőnek, hogy le akar mondani a segélyről. A jegyző a kanonok úrhoz küldte, mer ő csinálta így az egészet. Az öreg kanonok megirt egy szép levelet, hogy így-úgy köszönjük, de nem élünk vele, a segítséggel. Azt is beírta, hogy a Főméltóságú Asszony fiának, Istvánnak vót valami gyára, oszt a munkásokat el kellett eresztetni, hát inkább nekik adja. Ugy is lett, a következő hónapba nem is gyött a pénz.

– Imrét rá vagy két hónapra behítták katonának, az én Ferrimmel együtt mentek el, persze közbe Marinak meglett a tizedik gyereke is. Ugy maradt fillér nélkül velek.

A szétfolyó beszédbe Gali Nagy Mihály vág rendet.

– Mink csak így éltünk, eccer, Kövesdre kellett vinni tíz mázsa kukoricát. Lemorzoltuk, kocsira raktuk. Jó lovak vótak a faluba, nekem is vót öt. Három erős. Negyediket a Csontos Árvaitó kértem kölcsön. Négyet fogtunk be, tíz mázsa szemnek. A lovakat nagyon kíméltük. Egymást soha.

Pályaválasztás

A garázsajtó még nyitva van, előtte áll a Ford Capri, amivel nemrégén érkezünk. A kertésznek még nem volt ideje becsukni a kaput. A kerti sétányon, a mérgező fák és bokrok közül éppen előlép az öreg. Ülünk a kétszintes nyaraló teraszán. Dr. K. J. valamikor kéményseprő szeretett volna lenni. Őszülő hajú, középkorú férfi. Testalkata kicsit kövérkés, rövidlábú és széles tenyerű. Barátságos ember.

– Sajnos, nem lehettem kéményseprő – mondja elmerengve. – Pedig tehetséget éreztem hozzá. De engem már egészen kicsi koromban az iskolapadba kényszerítettek. Amíg a hasonló korú pajtásaim libákat legeltettek a kertek alatt, nekem már a betevő tudásért kellett dolgoznom. Szegények voltunk. A tanító kinézett magának. Az apám nem mert ellenkezni velem. Menni kellett tanulni.

– Nehéz évek lehettek – vetem közbe megértően és nagyot sóhajtok.

– Igen – bólogat. – Amikor leszakérettségiztem, az apám elé álltam és azt mondtam neki: „Apám, én nem tanulok tovább, dolgozni szeretnék. Kéményseprő akarok lenni.” No, azt látta volna! „Még hogy dolgozni! Miből, te kelekótya?” – dörögött szegény jó apám. „Becsületes orvos leszel, vagy szíjjat hasítok a hátadból!” – Jaj, csak azt ne – sikitottam, hiszen én még a foghúzástól is elájulok. Dehát hiába ellenkeztem, nem volt mentség. Látja, így lettem orvos. Hálsten, nem sok ragadt rám az egyetemen. S azóta azt a keveset is elfelejtettem, amit megtanultam. Higgye el, azért még most is összeszorul a szívem, ha kéményseprőt látok elballagni a házunk előtt.

– Később nem próbálta meg valóra váltani a gyermekkori álmot?

– Mit mondjak? Mire megtehettem volna, addigra elfáradtam. Most már beletörődtem, hogy egyszerű orvos maradok életem végéig. Mihez is kezdhetnék ötvenévesen? Talán majd a fiam! Ha minden jól megy, akkor neki sikerül. Neki biztosan sikerül!...

Levél

„Kedves fiam! Tudatom veled, hogy hétfőn szerencsésen hazértem. Másnap már hozta haza Ilon nénéd aput Pestről. Mi is nagyon sajnáltuk, hogy a festés miatt hazaküldték a klinikáról. Azt írták a papírjára, hogy gyógyultan távozott. Pedig rosszabbodott az állapota, amióta nála jártál. Már alig tud az ágyban a másik oldalára fordulni. Hiába dugdostuk a sok pénzt az orvosoknak. A hónap végére rendelték föl kontroll vizsgálatra. Majd beszéllek az osztályos főorvos úrral. Lehet, hogy újra ottfognak.

Feri bátyád még mindig itthon van a karjával. Be van neki a gipszelve. Most már elárulta, hogy nem is elesett, hanem marháskodtak a műhelyben, vagy hogyan mondta, és a gépcsoportvezető rávágott a karjára, úgy törött el. Látod, milyen hamar megvan a baj, kisfiam. Csak nem akarja mondani senkinek, nehogy a főnökének valami kellemetlensége legyen belőle. Én nem tudom, mit csinált vele az az ember, de biztos, hogy ez nem egészen rendes dolog.

Egyébként föl se veszi az egészséget, soha nincsen itthon, állandóan a kislánynál kujtorog. Azt mondja, ősszel ha lesz lakás, megtartják az esküvőt. Én nem szólok bele, ők tudják, hogy mit akarnak. Múltkor el is hozta bemutatni, amikor apu még nem volt itthon. Aprócska és soványka a szentem, de nagyon helyes.

Most még ráadásul én is megjártam. Beleléptem valami szegbe, másnapra úgy földagadt a bokám, hogy alig tudtam a cipőt ráhúzni. Minden nap injekcióra és kötözésre járok. Nem is tudom, hogy ki vigye aput Pestre? Pihentetni kellene a lábam, de nincsen senki, aki segítsen. Ott van a sok állat, a kertben is akad munka, pedig néha már egy vödör vizet is nehezemre esik behozni. Csak sántikálok egész nap, hogy

azért minden rendben legyen a háznál. KÜLÖNBEN JÓL VAGYUNK, kedves fiam, te csak ne nyugtalankodjál, Feri, ha tud, majd elmegy hozzád. Vigyázz magadra, sokszor csókolunk: szerető édesanyád.”

Egy napihír

Balázs István családfő, a Kismotor- és Gépgyár „Kiváló dolgozó” jelvényvel kitüntetett esztergályosa, szocialista brigádvezető és szakszervezeti bizalmi, tegnap kíséretével hivatalos látogatásra az anyósához Heves megyébe utazott: A családfőt az autóbusszpályaudvaron a forgalmista és ismeretségi körének más tagjai búcsúztatták. A küldöttség a kora esti órákban megérkezett Szarvaskőre, ahol a Béke utca 115 szám alatti családi ház udvarán id. Baka Gáborné adott fogadást a vendégek tiszteletére. A családfő a rokonság képviselőinek jelenlétében rövid sajtótájékoztatót tartott.

Előkelő vendég

Néhány perccel múlt egy óra. A fényes étteremben alig volt vendég. Az egyik asztal körül három-négy pincér sürgölődött. Mellette még senki sem ült.

Szertartásosan terítették. Ahogy igen magasrangú vendégnek szoktak. Az egyik széket félretették, helyére tálalóasztalkát csúsztattak. Különböző tányérokat, hófehér szalvétát, háromféle kanalat, villát és kést raktak az asztalra, középre zászlót, melléje kis fűszeres dobozkat és ételizesítő üvegcséket.

Fél kettő után két perccel középkorú férfi lépett a terembe. Olajfoltos, kék munkásruha volt rajta. Hóna alatt kopott-barna aktatáska. Kényelmesen letelepedett a fényesen terített asztalhoz.

– Egy nagyfröccsöt kérek – mondta a pincérnek, aki a konyhába vezető kétszárnyú üvegajtó előtt ácsorgott.

Az aktatáskájából szalonnát, kenyeret, hagymát vett elő, kikattintotta csontnyelű zsebkését, gyengéden eltolta maga elől az evőeszközöket és jóízűen falatozni kezdett.

Nagy István

Egyszer magához ölel

Társadul szegődök vidék vándora, Vitéz Mihály!
Hallgat az éjszaka, mit mondatna árva magunknak?
Vacog a szívünk: megtagadott bennünket a Város
és kitett a küszöbre, ránkzuhanó éjszakába
az egetlen ég alá, országutak vánkösára.
Elküldött bennünket, neki a hallgató határnak,
városok ajtaját kulcsolni, meleg szót koldulni.
Itt állunk kelet felé, arcunkat a reggelbe mártjuk,
megtörölközünk a puha, ember nélküli csöndbe.
Elindulunk, és magányunkat magunkra gomboljuk:
ne érjen el a hiábavalóság igézete,
páncél legyen a dal, szívünket védő madár szárnya:
ne érezzük, hogy fuldoklunk alatta észrevétlen.
Messze előttünk a délceg Dorottya botladozik,
kacagása arcunkat barázdává hasogatja
és tekintetében álommá vált jövőnk vergődik:
nem tud ragyogni, ha önmagában is bizonytalan.
Újra elindulunk, neki a hallgató határnak.
Most elküldött, de egyszer magához ölel a Város
és nemcsak árva testünket fogadja be a földje.

Fehérgyarmat, 1973.

A malom

Számítottam rá, hogy újra azt fogom álmodni, amit olyankor mindig, ha egy új városba érkezem. Miért pont ez a sziget lenne kivétel? Így történik már évek óta, pontosabban mióta Green-Green után kutatok a világban.

Éppúgy szégyellem ma reggel is az álmomat, ahogyan szégyelltem eddig is az ébredés-kijózanodás kíméletlen perceiben. Végülis, ha meggondolom, nem illik hozzám az efféle nyavalygás, a mindenféle racionális kapcsolatot nélkülöző éjszakai hidegrázás. Márpedig az álmaim ilyenek. És a végén mindig megtalálom Green-Greent, mégpedig mindig ugyanabban a szobában, ahol az angol filológiáról magyarázott – furcsán peregettek szájából az angol szavak – ,ugyanolyan hasig-háti-ig érő szőke dróthajat visel, mint régen, a melle épp olyan, rejtélyes formájú szeme épp olyan színtelen.

Am ezek az egyforma álmok mindig megszakadnak, s rá kell jönnöm: reggel van és én teljesen ostobán élek. Ki hinné el, hogy évek óta ténfergek a világban, felszállok minden vonatra és mindig az utolsó fölkébe, mert tudom, hogy Green-Green mindig az utolsó fölkében utazik.

És most, hogy kifogytak Európa vasútjai, a hajókat járom, bár soha nem volt tudomásom arról, hogy Green-Green valaha is utazott volna hajón.

Reszket a szoba a fényben. Gondolom, ősz van odakint és talán kedd. A kedd mindig valami meglepőt – többnyire rosszszat hoz. Számталanszor megfestettem a kedd hangulatát, a romlott marcipán-ízű napét, mely a naptárlapok között, vagy az esővert város kölépcsőin didereg. Közben többnyire a feltámadás esélyeit latolgattam egy lánnyal, aki természetesen Green-Green, ki is lehetne más.

Hát most megint itt ez a kedd. Nem tudok mit kezdeni vele. Tulajdonképpen rettegek, hogy kivonszol az ágyból, kilök a hotel elé, megcibál, megpróbál lebeszélni erről az idélen ámkfutásról.

Lökdösik az ajtót.

Nem húzom magamra a takarót. Fekszem meztelenül. A fények különféle rácsos szerkezetekkel kísérleteznek bőrömön. Jól tudom, lehetetlen, hogy a kopogás Green-Greent jelentse, mégis várakozóan nézem a jellegtelenül fehér ajtót. Próbálom elképzelni, hogyan viselkedik most a szobaszám az ajtókereten, cipőm a küszöb előtt. Nem szólok.

Feketekötényes lány lép be. Arca Green-Greené. Felülök. Lépked az ágy felé. Aztán kezdenek áttörni vonásai a maszkon. Egyre élesebb az arc, az orr nyerge, a szem sekély kubbígdöreiből előugrik egy arasznyi halporonty.

Nyilvánvalóvá válik, hogy egy egészen egyszerű szobalány nyomul ágyam felé, aki szeretett volna Green-Green arcával becsapni engem. Noha ez nem sikerült neki, mégis határozottan érzem: akar valamit. A maszk használata nem lehet véletlen.

– Uram, nincs reggeli. Az egész személyzet eltűnt éjszaka.
– Nem vagyok éhes – mondom, és nézem a blúza alatt feszengő nyúlfiókokat. Harcuk reménytelen: hiába igyekeznek átszakítani a formaruha vékony kényszerzubbonyát, hogy kikandikálhassanak a fényszerkezetek négyszögeibe.

– Bocsánatot kell kérnem uram. Teljesen érthetetlen a dolog. Elaludtam ma reggel, és amikor felébredtem, mindent üresen találtam. Az utcán sem láttam senkit.

– Bizonyára nehéz éjszakája lehetett – gondolom némi maliciával, és nem szólok semmit. Ülök meztelenül, mereven, szemem elé fogott kézzel, ujjaim között nézem ezt a lányt aki kétségbeesetten látszik és reménytelen kérdésekkel hint be.

– Egyáltalán senki. Nézzen ki az ablakon! Jöjjön!

Kézenfog. Felállok. Nem érzem, hogy talpam érintkezne a szőnyeg érdes felületével. Tényleg nincs senki az utcán. Késső délelőtt lehet.

– Elég furcsa szokásaik vannak ezen a szigeten – próbálkozom valami magyarázattal.

– Dehogyan uram. Nincsenek különleges szokások, hiszen alig tiz mérföldre van a kontinens.

Az ablak előtt tér. Hórihorgas épületek mögött erdő fényesedik. Átnézek az ég alatt. Három madár ül az egyik vezetőken. Izgatottnak tűnnek.

Az erdő mögött különös építményt fedezek fel. Hegyes sipka, négy kar. Visszabotorkálok a szemüvegemért. Nézem.

– Valami malomféle lehet – mondom hangosan – nyilván szélmalom.

A lány értetlenül néz rám:

– Malom? Itt nincs malom. Az egész szigeten nincs egy sem. Itt nőttek fel, én csak tudom!

Átfogom a vállát, de a puha hús meghökkent. Kibámul az ablakon, szemében rémület:

– Malom. Valóban az... de hiszen tegnap még nem volt ott semmi!

Érzem, hogy kicsusszan kezem közül és elindul kifelé. Egészen különösen, ritmustalan léptekkel vánszorog a parketten. Tapogat.

Látom, már a téren híz keresztül, átvág az úttesten, kikerüli a dermedt viaszszínű autókat. Mintha dróton rángatnák. Egy vakajtájú bár mellett tűnik fel. Egyenesen a malom felé tart.

Újra az ágyon ülök. Különös levegőáramok búrájában gubbasztok. Kényszerűt érzek, hogy ezredszert is átgondoljam a Green-Green-féle mesét. Pedig jól tudom: minden tiszta és világos.

Öltözöm.

Az üres téren vakarózva billegek. A város szélén kettéhasadt az erdő. Sugárszerű ösvényen látom a szobalányt. Lába belegabalyodott a horizontba. Viaskodik, megszabadul és fut tovább.

Gyorsítok. Száz méterre vagyok már csak tőle, amikor megpillantom a malmot. Tisztás közepén áll. Nagyképű, büszke és ellenszenves. Szürke. Csökevényes lábakon terpeszkedik egy sziklahasadék szélén. Kiabálók.

A lány csak megy tovább. Belép a kerek kapun. Fent erkély, mögötte sötét sebhely. Leülök. Tüdőm fújtat, tiltakozik. Lábamban duruzsolnak az összecsavarodott inak. Nem vagyok hajlandó odafigyelni rájuk.

A lány az erkélyre érkezett. Félmeztelen. Szép mellei ringanak a szélben. Málnaszedő idő.

Aztán soha-nem-hallott pengés. Libikóka fordul így át, A lány felröppen, majd sután szárnyal lefelé.

Nem értem.

Rugdosom az ajtót. Csikorog, feltáru.

Baljóslatú, dohos a levegő odabent. Nem akarok belépni. Szű serceg a lépcsőben. Opálos prizmák csálnak felfelé.

– Nem illik egy öreg malomhoz ez a viselkedés – motyogom.

– Gyanús ez a malom. Rendellenes, szabályellenes malom.

Am a csörlők hangja dobhártyámon nagyon is valóságos. Felérkeztem. A kerengő vaskorlátját markolom. Ujjamból léggyökerek sarjadnak. Belecsúsznak harsogva a vasba. Némi biztonságot érzek. Mintha gyengülne a lefelé kényszerítő erő. Legyőzhetőnek tűnik.

Lebegek.

Az idő ül a tornácon. Csfondárosan vigyorog. Félúton látom, hogy az amorf alakzatok emberek. Ahogy haladok lefelé, nagyobbodnak. Két arc a tegnapi utcáról odalent. Hirtelesen megértem, hová tűntek a szigetlakók. A szobalány mellein rigók fecsegnek. Sovány kis lelke felfelémenőben.

– Uristen – nyögöm, amikor megpillantom a vörösés lávadarab mellett Green-Greent. Óriás szilvaszemére szüretelni gyülekeznek a sármányok.

A malom lépkedni kezd.

Felhajtja kockás skót szoknyáját, félrebillenti koronás kobakját. A gyáva tenger szétnyílik előtte. Már csak egy rongyvitortla leng idomtalanul.

Vajon sejtí-e a kontinens, mit hoz a szerda?

Warszawa, 1971